

MAŁGORZATA OBRYCKA
Uniwersytet Gdański
<https://orcid.org/000-0001-8202-4185>
mail: malgorzata.obrycka@ug.edu.pl

„Karto-Teka Gdańska”, nr 1(14)/2024, s. 3–12
<http://karto-teka.ptft.pl/>

SZYMON DĄBROWSKI

Uniwersytet Pomorski
<https://orcid.org/0000-0002-7268-5665>
e-mail: szymon.dabrowski@upsl.edu.pl
<https://doi.org/10.26881/kg.2024.1.01>

TRANSFORMACYJNA ROLA EDUKACJI W KREOWANIU SPOŁECZNYCH NORM I WARTOŚCI

Jedyną stałą jest zmiana
Y.N. Harari, *21 lekcji na XXI wiek*, s. 331

*Pierwszym jest takie, aby nie przyjmować nigdy
żadnej rzeczy za prawdziwą, dopóki nie poznam
jej oczywiście, jako takiej: to znaczy, aby unikać
starannie pośpiechu i uprzedzenia i nie zamieszczać
w swoim sądzie nic, tylko to, co się przedstawi memu
umysłowi tak jasno i wyraźnie, iż nie będę miał
żadnej możliwości poddania tego w wątpliwość.*
Descartes, *Rozprawa o metodzie*, s. 58

Szanowne Czytelniczki, Szanowni Czytelnicy!

Mamy przyjemność oddać w Państwa ręce kolejny numer czasopisma „Karto-Teka Gdańska” zatytułowany – *Edukacja wobec (nie)oczywistych wyzwań współczesności*. Tym razem, mając na uwadze obecne transformacje społeczno-obyczajowe, przedstawiamy wielopłaszczyznowe zagadnienia z zakresu statusu i roli szeroko rozumianej edukacji. Odwołujemy się do kategorii edukacji, ponieważ to właśnie w tym zjawisku widzimy konkretną wartość będącą kompasem i drogowskazem, zarówno w życiu prywatnym, jak i zawodowym. Edukacja poprzez swoje różnorodne systemy, nurty i teorie funduje rozumienie takich zjawisk jak: szacunek, godność, podmiotowość, tożsamość, stan

zdrowia, kondycja otaczającej nas przyrody, dostęp do różnorodnej wiedzy (w tym historycznej, etycznej, religijnej, społecznej, przyrodniczej, itd.), dostęp do kultury oraz technologii, stan nauki i badań naukowych, poziom etyczności i rozwoju cywilizacyjnego, stan gospodarczo-ekonomiczny, jak również uwarunkowania demokracji państwa¹. Zagadnienia powyższe wybrzmiewają tym bardziej wyjątkowo w czasach, kiedy wojenna rzeczywistość w Ukrainie od 2022 roku dotyka tak wielu sfer naszego życia, zarówno w Europie, jak i na całym świecie. Wojna za wschodnią granicą naszego państwa niesie ze sobą nowe spojrzenie

¹ Z. Kwieciński, *Grzędawisko. Eseje z pedagogiki społecznej i krytycznej socjologii edukacji*, Stary Toruń 2019, s. 29–36.

na ukształtowane od dekad dyskursy społeczne, wraz z którymi ujawniają się niezwykle dynamiczne spory związane z ustosunkowaniem się do różnorodnych transformacji i tradycyjnie ufundowanych norm.

Człowiek, jak nigdy dotąd zobligowany jest do myślenia o przyszłości, zarówno w zakresie lokalnym, regionalnym, jak również tym ogólnospołecznym i globalnym. Dlatego zaproponowana Państwu problematyka niniejszego numeru czasopisma obejmuje wielopłaszczyznową analizę skutków współczesnych transformacji w obrębie badań edukacyjnych, kulturowych, przyrodniczych oraz religijnych². Ujawnione w tym wymiarze zagadnienia stanowią bazę dla kreowania wartości i myśli aksjologicznej na gruncie krytycznie uprawianej edukacji akademickiej, jak również szkolnej. Mimo ogromnego postępu cywilizacyjnego, technologicznego i kulturowego nadal mamy do czynienia ze zjawiskami negatywnymi społecznie, w tym z zagubieniem, alienacją, uprzedzeniami i stereotypowym myśleniem oraz działaniem edukacyjnym i wychowawczym³. W zjawiskach tych często odnotowuje się brak refleksji nakierowanej na empatię, kategorię wspólnotowości czy problematykę wzajemnej współzależności. Fenomeny tego typu mają miejsce w obrębie grup pierwotnych (rodziny, rówieśników, wspólnoty lokalnej), jak również wpływają na dynamikę procesów społecznych i kulturowych o zasięgu znacznie szerszym. W tym obszarze problemowym pojawiają się takie konteksty jak: tworzenie ogólnoludzkich

i ogólnogatunkowych ideałów dobra; promocja działań na rzecz zaistnienia humanitaryzmu międzyludzkiego i międzygatunkowego; prawa człowieka; prawa dziecka; międzynarodowe prawo uchodźcze; prawa zwierząt; opracowanie nowych, innowacyjnych, włączająco-równościowych systemów etycznych; problematyka dostępu do informacji⁴. Mowa tu zarówno o procesach o zasięgu światowym czy kontynentalnym, jak również tych inicjowanych i aktywizowanych regionalnie, a także lokalnie – zwłaszcza przez działania (dobre praktyki) edukacyjne, kulturalne czy społeczne⁵. Powyższe idee odsłaniają konieczność promocji i przekazu umiejętności analitycznego oraz krytycznego oglądu i oceny rzeczywistości, jak również potrzebę generowania sytuacji edukacyjnych sprzyjających rozwojowi twórczych i nakierowanych na zmianę strategii działań w sferach: pedagogicznej, kulturalnej, społecznej, politycznej i religijnej.

W prezentowanych tekstach niniejszego czasopisma toczone dyskusje i analizy odnoszą się przede wszystkim do problematyki przeobrażeń w zakresie nadrzędnej wartości jaką jest życie ludzkie, jak również życie pozostałych istot żywych, dzielących z nami wspólną planetę. Wpisanie wartości życia w dyskursy ekonomiczne, ponadto postrzeganie uwarunkowań kulturowo-edukacyjnych w kontekście zysków i strat gospodarczych oraz politycznych, niesie ze sobą bardzo często krzywdzące, jak również niesprawiedliwe konsekwencje. Obserwujemy jak wytwarzane i afirmowane są skrypty

² Por. Y.N. Harari, *21 lekcji na XXI wiek*, Kraków 2018, s. 331–342.

³ J. Drozdowicz, *Migrujące podmioty. Relacje, konteksty i przyszłość problemu zróżnicowania kulturowego w edukacji*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 2020, nr 2(256), s. 28–38.

⁴ Zob. M. Obrzycka, *Po co pedagogice posthumanizm?*, „Refleksje” 2024, nr 2, s. 14–21.

⁵ Zob. S. Dąbrowski, *Manifest edukacyjny Slow Food Movement – między równością a różnorodnością*, [w:] *Edukacja równościowa. Tworzenia przestrzeni i warunków dla innego*, red. M. Obrzycka, G. Piekarski, M. Sałapata, Kraków 2020, s. 382–388.

normatywno-ideowe, narzucające społeczne schematy myślenia oraz zachowania. Niejako w kontrze do tego, pojawia się wieloaspektowe postrzeganie wartości i normy, które wpisują się w szersze (*niezadko rozsadzające i transformujące*) konteksty społecznego oraz kulturowego funkcjonowania⁶. W takich warunkach nie bez znaczenia pozostają takie aspekty jak: edukacja filozoficzna, wychowanie etyczne, wychowanie religijne, humanitaryzm, tolerancja, szacunek, równouprawnienie, stosunek człowieka do *inności*, jak również relacja człowieka z przyrodą. Fenomeny te przyjmują zupełnie inną jakość i znaczenie w perspektywie wojennej rzeczywistości, z którą mamy dziś do czynienia. W tym też kontekście, zasygnalizowane procesy i zjawiska stają się nie tylko treścią, ale przede wszystkim wyzwaniem dla edukacji i w edukacji.

W tej płaszczyźnie widać wyraźnie, że edukacja zajmuje miejsce szczególne wśród wszystkich wartości społecznych. Edukacyjne dyskursy przejawiają się na wiele sposobów – między innymi poprzez hasła egalitaryzmu, szacunku, równości szans, jak również równości dostępu do praw i obowiązków obywatelskich. Edukacja jest wartością, ponieważ ma potencjał ochrony przed wykluczeniem i dyskryminacją. Ponadto jest wartością samą w sobie, ponieważ ona to może być gwarantem prawidłowego funkcjonowania szeroko rozumianej państwowości w strukturze demokratycznej. Na tak szerokim fundamencie pragniemy ukazać różnorodność systemów wartości oraz ich wpływ na proces kształtowania się idei oraz myśli edukacyjnej. Tego typu konteksty można bez wątplenia powiązać

ze sposobami percepcji zjawisk pedagogicznych, a co więcej – mają one znaczenie przy projektowaniu konkretnych celów oraz programów edukacyjnych. Stąd też, debata zarówno o wymiarze ontologii (podstaw), jak i aksjologii (wartości) wokół tego, co (nie)oczywiste dla i w edukacji, jest w naszej opinii procesem nieustannym oraz bezwzględnie koniecznym⁷.

Przedłożony Państwu numer czasopisma otwiera tekst Lecha Witkowskiego, który dotyczy odczytań dzieł Floriana Znanieckiego i Paula Tillicha na gruncie koncepcji „dwoistości”, którą autor identyfikuje jako wspólną strategię intelektualną obu myślicieli. Tekst argumentuje, na rzecz uznania, że klasycy humanistyki winni być oceniani poza ramami ich tradycyjnych dyscyplin, takich jak socjologia czy teologia, co pozwala na ponowne odkrycie ich szerokiego wkładu w humanistykę. Znaniecki i Tillich zostali przedstawieni jako postaci, które przekraczają granice swoich dyscyplin, dostarczając wartościowych wglądów i perspektyw, które są nie tylko intelektualnie inspirujące, ale również aktualne w dobie wyzwań współczesnej humanistyki (w tym edukacji). Ponadto, zwraca się tu uwagę na problematykę instytucjonalizacji dyskursu, która może ograniczać pełne docenienie i integrację dzieł klasyków. Witkowski argumentuje na rzecz intelektualnego podejścia, które pozwala na ponowne przemyslenie i głębsze wykorzystanie klasycznych tekstów, wnosząc nie tyle nowe, ile raczej (nie)oczywiste perspektywy interpretacyjne do badań humanistycznych i społecznych.

Drugim tekstem w tej części, jest artykuł Moniki Humeniuk analizujący filozoficzne

⁶ B. Ch. Han, *Spółczesność zmęczenia i inne eseje*, Warszawa 2022, s. 216–220.

⁷ J. Berger, *Sposoby widzenia*, Warszawa 2023, s. 7–33.

i pedagogiczne implikacje koncepcji *mimesis* oraz schematu prześladowczego René Girarda w dyskursie antropocenu. Termin „antropocen” wprowadzony przez Paula Crutzena i Eugene’a Stoermera odzwierciedla tezę, że działalność człowieka głęboko przekształciła biosferę oraz czas geologiczny. Autorka twierdzi, że dyskusja ta angażuje się w dualizm natura– społeczeństwo, podkreślając jednak złożoność procesów obejmujących podmioty ludzkie i nieludzkie w globalnej sieci życia. Tekst wskazuje na kryzysy kulturowe i ekologiczne, takie jak masowe wymieranie i katastrofy klimatyczne, odsłaniając realne i metaforyczne wymiary rozumienia śmierci. Krytykuje strategie i tendencje postmodernistycznego myślenia, argumentując, że projekty te są niewystarczające do odwrócenia globalnych procesów. Wnioski idą w kierunku postantropocentrycznych perspektyw, np. Karen Barad, Elly Shohat czy Ewy Domańskiej, sugerując przesunięcie ku bardziej wpływowym i materialistycznie zorientowanym naukom humanistycznym. W horyzoncie koncepcji Girarda, Humeniuk analizuje zbiorowy mechanizm wykorzystywania metafory kozła ofiarnego w czasach kryzysu, gdzie społeczności kierują przemoc w stronę wybranych ofiar, czynią to jako formę zarządzania kryzysem. Jest to propozycja przejścia od dystansu i dekonstrukcji do zaangażowanej i materialnej działalności w naukach humanistycznych, mających na celu diagnozę oraz interwencję w pałace problemu antropocenu.

Kolejnym artykułem, w pierwszej części poniższego numeru, jest tekst Małgorzaty Obryckiej, poruszający problematykę wychowania do humanitaryzmu międzygatunkowego na przykładzie życia i działalności naukowej profesora Rudolfa Weigla, twórcy

pierwszej na świecie szczepionki przeciwko tyfusowi plamistemu. W rzeczywistości wojennej, Weigl nie tylko prowadził badania, ale także stwarzał miejsca pracy dla lwowskiej inteligencji, tym samym chronił, a także ratował konkretne osoby przed represjami. Artykuł zwraca uwagę na konieczność ciągłej czujności pedagogicznej wobec dynamicznie zmieniających się warunków społeczno-kulturowych, które wpływają na świat edukacji oraz rozumienie i praktykowanie idei równości. Obrycka podkreśla, jak ważna jest świadomość i odpowiedzialność naukowców za realizację wartości równościowych, zwłaszcza w kontekście pracy z ludźmi oraz zwierzętami, co z kolei przyczynia się do budowy relacji międzygatunkowych. Jest to ilustracja tego jak działalność Weigla, łącząca naukę z humanitaryzmem, może być inspiracją dla współczesnych pedagogów i badaczy, chcących własną praktyką włączać się w konstruowanie bardziej sprawiedliwego świata.

Ostatnim tekstem tej części, jest artykuł Szymona Dąbrowskiego, poświęcony kategorii antropocenu w perspektywie badań pedagogiczno-religijnych. Autor rozpoczyna od charakterystyki terminu „antropocen” jako nowej epoki geologicznej, charakteryzującej się znaczącymi zmianami klimatycznymi, wynikającymi z eksploatacji zasobów naturalnych i emisji gazów cieplarnianych. Przemiany te prowadzą do ekstremalnych zjawisk atmosferycznych i degradacji ekosystemów, oraz zjawiska zaniku bioróżnorodności. Zauważa się tu, że problematyka ta wymaga interdyscyplinarnego podejścia, które obejmuje nauki przyrodnicze, społeczne oraz humanistyczne, podkreślając dominującą rolę ekologii w badaniach nad wpływem człowieka na środowisko. Dyskusja

wokół antropocenu ma zarówno wymiar naukowy, jak i głębokie implikacje polityczne oraz społeczne, odnoszące się do geopolityki i strategii interpretacyjnych wobec nierówności społecznych. Dąbrowski wnioskuje, że analizowane pojęcie umożliwia nowe spojrzenie na współczesne kryzysy globalne, ale również stawia radykalne pytania o przyszłość ludzkości oraz planety. Podkreśla potrzebę globalnej odpowiedzialności i współpracy w reakcji na wyzwania antropocenu, wskazując na kluczową rolę edukacji i świadomości społecznej w kształtowaniu przyszłości Ziemi. Rozpoznanie i zrozumienie antropogenicznych wpływów na planetę jest niezbędne dla nauk środowiskowych, kształtowania polityk ekologicznych oraz edukacji społecznej w kontekście zrównoważonego rozwoju. W tym też miejscu, zdaniem autora, pojawia się pilne zadanie dla pedagogiki i badań pedagogicznoreligijnych. Edukacja, w tym również edukacja religijna może mieć znaczący wpływ na kształtowanie postaw proekologicznych i odpowiedzialności za środowisko naturalne. Zauważa się, że różne tradycje religijne, poprzez własne struktury i treści nauczania oraz promowane wartości, mogą zarówno promować szacunek do środowiska, ale także wzmocnić antropocentryczne interpretacje, które bezpośrednio wpływają na rozumienie kryzysu ekologicznego. W kontekście pedagogiki religii pojawiają się zarówno krytyczne, jak i afirmujące stanowiska wobec roli religii w kształtowaniu odpowiedzialności ekologicznej. To z kolei wskazuje na (nie)oczywistość perspektyw metodologicznych i problemowych w tej dziedzinie.

Kolejną częścią przedłożonego tu numeru „Karto-Teki Gdańskiej” jest Archiwum

Humanistyki Polskiej, w którym odnajdą Państwo zarys postaci Wandy Kamińskiej (1964–2022), filozofki oraz dydaktyczki w zakresie etyki. Zamieszczono poniżej tekst Autorki pt. *Filozofia jako przedmiot scalający wiedzę szkolną*, pierwotnie opublikowany w czasopiśmie „Analiza i Egzystencja” w roku 2014. Wanda Kamińska w artykule podejmuje temat nauczania filozofii w szkołach, proponując aplikację modelu integrującego wiedzę uczniów. Zwraca uwagę na historyczny podział między filozofią a naukami empirycznymi, który wpływa na obecne postrzeganie miejsca filozofii w edukacji. Argumentuje na rzecz tezy, że filozofia może znacząco przyczynić się do rozwoju kompetencji społecznych i intelektualnych, które są oczekiwane przez współczesny rynek pracy. Model ten opiera się na metodologii systemowej Ludwiga von Bertalanffy’ego oraz koncepcjach edukacyjnych Paula Hirsta i Josepha Schwaba, a także refleksjach Henryka Struvego dotyczących rozwoju kompetencji filozoficznych. W części praktycznej Autorka wskazuje na możliwości implementacji tego modelu w szkolnej praktyce, dowodząc, że filozofia może pomóc uczniom w lepszym rozumieniu i integrowaniu zdobytej wiedzy. W tej samej części archiwalnej jako pierwszy, Marek Fota przywołuje wspomnienia związane z przyjaźnią i współpracą z Wandą Kamińską, w jego ocenie ważną postacią w dziedzinie dydaktyki filozofii i etyki. Przybliży kontekst akademicki lat 90., w których wspólnie rozpoczęły współpracę na Wyższej Szkole Pedagogicznej w Słupsku, gdzie Kamińska zajmowała się dydaktyką etyki i fenomenologii religii, a następnie prowadziła zajęcia z historii filozofii i filozofii współczesnej. Opisany jest tu również jej

wkład w rozwój programu studiów filozoficznych, a także pasja do nauczania i zdolność do łączenia życia akademickiego z osobistym. Fota przywołuje liczne innowacyjne działania pedagogiczne oraz zaangażowanie w życie akademickie i społeczne. Wspomnienia te rysują obraz osoby głęboko zaangażowanej w życie intelektualne i społeczne, której kariera naukowa była ściśle związana z rozwojem edukacji filozoficznej i etycznej w Polsce. Kolejnym tekstem w części archiwalnej, jest opracowanie Szymona Dąbrowskiego, w którym prezentowany jest przebieg kariery akademickiej Wandy Kamińskiej, ze szczególnym uwzględnieniem osiągnięć w dziedzinie dydaktyki szczegółowej. Specjalizując się w naukach humanistycznych, rozwijała metodologię badawczą w etyce, zwracając szczególną uwagę na analizy krytyczne i metodologiczne w kontekście współczesnych nurtów filozoficznych. Jej prace naukowe oraz inicjatywy organizacyjne miały istotny wpływ na rozwój subdyscypliny dydaktyki filozofii i etyki w Polsce. W obszarze tym uzyskała tytuł doktora habilitowanego nauk humanistycznych w dyscyplinie filozofia w zakresie dydaktyki filozofii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Oprócz pracy naukowej, Kamińska angażowała się również w szereg inicjatyw oświatowych i szkoleniowych, co wzbogacało jej kompetencje zarówno w zakresie pedagogicznym, jak i organizacyjnym. Publikacje, w tym monografie i artykuły, wносиły znaczący wkład do dyskusji na temat dydaktyki etyki, podkreślając konieczność integracji różnych kierunków i nurtów myśli filozoficznej w edukacji.

W ostatniej części niniejszego numeru dołączono teksty wchodzące w zakres działu:

Varia, Polemiki oraz Sprawozdania. Pierwszy artykuł Jana Waszaka, należy do analiz religioznawczych, prezentuje przedchrześcijańską mentalność krzyżowców, wykorzystując jako przykład interpretacyjny starofrancuska *Pieśń o Rolandzie*. Omawiając kontekst pierwszej wyprawy krzyżowej, autor zwraca uwagę na złożoność przyczyn tego wydarzenia, akcentując zarówno aspekty kulturowo-religijne, jak i społeczno-polityczne, które miały bezpośredni wpływ na jej powołanie. Waszak szczegółowo omawia, jak słowa papieża Urbana II na Synodzie w Clermont wywołały religijną gorączkę, oferując odpuszczenie grzechów w zamian za udział w krucjatach. W artykule opisuje się brutalność działań krzyżowców, którzy, zgodnie z zapisami kronikarzy, takich jak Albert z Akwizgranu i Wilhelm z Tyru, dopuszczali się masakr i mordów na ludności żydowskiej i muzułmańskiej. Tekst problematyzuje fenomen krucjat, które nie były postrzegane wyłącznie jako działania militarne, ale także jako formy pielgrzymek, co wynikało z ówczesnego rozumienia pobożności. Analiza *Pieśni o Rolandzie* pokazuje, jak przedchrześcijańskie tradycje heroizmu i honoru wpłynęły na średniowieczne pojmowanie wypraw. Jest to epepeja, która stała się ważnym źródłem umożliwiającym badanie mentalności i religijności tamtych czasów. To historyczny i literacki tekst, pozwalający na głębsze zrozumienie średniowiecznego, (nie)oczywistego sposobu myślenia o świecie. Dla dzisiejszego czytelnika może być to inspiracją do krytycznej analizy, jak aktualne wydarzenia historyczne oraz dyskusje dotyczące pamięci historycznej wpływają na konstruowanie się tożsamości kulturowo-społeczno-politycznej.

Kolejny tekst, Mariana Pułtuskiego, przyporządkowany do działu Polemik, dotyczy

pytania o rolę filozofii w przestrzeni edukacji religijnej. Autor wchodzi w polemikę z książką Szymona Dąbrowskiego analizującą rolę filozofii w edukacji religijnej, w odniesieniu do historycznego sporu Józefa Tischnera z polskim tomizmem. Artykuł porusza kwestię możliwości nauczania filozofii przez nauczyciela religii, który w sposobach i strategiach myślenia może być ograniczany dogmatami teologicznymi (konfesyjnymi). Autor zastanawia się, czy myślenie filozoficzne może uzupełniać, czy też wspierać edukację religijną, czy raczej przeszkadza w realizacji podstawowych celów religijnego myślenia konfesyjnego. Czy filozofia ma prawo formułować analizy krytyczne wobec porządku teologicznego. Pułtuski analizuje również pytanie, czy religijny wymiar edukacji ma dodatkową wartość w kontekście ogólnospołecznym, co staje się istotne w obliczu aktualnych debat o miejscu religii w systemie edukacji. W pracy zastosowano metody autoetnograficzne i hermeneutyczne, co podkreśla osobiste zaangażowanie autora w podjęty temat, jednocześnie dostarczając krytycznej refleksji nad obecnymi zjawiskami edukacyjnymi, w tym edukacji religijnej.

Tekstami zamykającymi 14. numer „Karto-Teki” są sprawozdania Małgorzaty Obryckiej z „Seminarium z Pedagogiki Ekologicznej” oraz Anny Majer z „Międzyuczelnianego Sympozjum Naukowo-Studentckiego”. Pierwszy tekst przedstawia istotne konkluzje oraz ustalenia naukowego spotkania. Wydarzenie miało miejsce na Uniwersytecie Jagiellońskim 17 listopada 2023 roku. Zostało zorganizowane przez badaczy z Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gromadząc 66 uczestników z całej Polski. Problematyka

dotyczyła etyki środowiskowej i relacji człowieka z przyrodą, a także szczegółowo analizowano obecność treści ekologicznych w polskiej edukacji formalnej. W trakcie seminarium odbyły się dwie otwarte prelekcje dotyczące filozoficznego podłoża przełomu ekologicznego (prof. Zdzisława Piątek) oraz obecności etyki środowiskowej w podręcznikach szkolnych (prof. Beata Goła). Dyskusje koncentrowały się na konieczności integracji nauk społecznych i humanistycznych w edukację przyrodniczą, co miałoby na celu holistyczne i głębsze (nie-oczywiste) ujęcie relacji człowiek–przyroda w programach nauczania. W dyskusjach wybrzmiewała potrzeba zrewidowania antropocentrycznego podejścia dominującego w metodach i treściach edukacyjnych. Wprowadzenie oraz moderowanie dyskusji plenarnej zostało powierzono prof. Renacie Michalak z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Spotkanie zakończyło się zaproszeniem badaczy do dalszej pracy na polu teorii idei symbiocenu oraz praktyki edukacji outdoorowej. W tekście drugim Anna Majer opisuje wydarzenie, które miało miejsce 13 kwietnia 2024 roku w Pomorskiej Szkole Wyższej w Starogardzie Gdańskim i zatytułowane było „Przełamać stereotyp płci i wszelkie bariery. Sylwetki wybitnych kobiet w «męskim» świecie”. Sympozjum miało na celu prezentację sylwetek kobiet, które łamały obowiązujące w swoich czasach stereotypy i podejmowały działania typowo „męskie”. Uczestnikami sympozjum byli naukowcy, doktoranci i studenci z trzech uczelni: Pomorskiej Szkoły Wyższej, Akademii Nauk Stosowanych w Elblągu oraz Uniwersytetu Gdańskiego. Program sympozjum obejmował sześć prelekcji, a po ich zakończeniu odbyła się sesja pytań i refleksji oraz ustalono kontynuację

wydarzenia w kolejnych latach. Celem naukowego spotkania było nie tylko przedstawienie wystąpień, ale także zapowiedź publikacji monograficznej zawierającej rozdziały napisane przez prelegentów, co pozwoli szczególnie studentom na publikację swoich pierwszych tekstów naukowych.

Mamy nadzieję, że prezentowany numer czasopisma będzie dla Państwa ciekawą propozycją, zarówno pod względem teoretycznych inspiracji, jak również praktycznych drogowskazów.

Redaktorzy

Bibliografia

- Berger J., *Sposoby widzenia*, Wydawnictwo Aletheia, Warszawa 2023.
- Dąbrowski S., *Manifest edukacyjny Slow Food Movement – między równością a różnorodnością*, [w:] Edukacja równościowa. Tworzenia przestrzeni i warunków dla innego, red. M. Obrycka, G. Piekarski, M. Sałapata, Impuls, Kraków 2020, s. 388–390.
- Drozdowicz J., *Migrujące podmioty. Relacje, konteksty i przyszłość problemu zróżnicowania kulturowego w edukacji*, „Kwartalnik Pedagogiczny” 2020, nr 2(256), s. 28–38.
- Han B. Ch., *Spółczesność zmęczenia i inne eseje*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2022.
- Harari Y. N., *21 lekcji na XXI wiek*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2018.
- Kwieciński Z., *Grzęzawisko. Eseje z pedagogiki społecznej i krytycznej socjologii edukacji*, Stary Toruń 2019.
- Obrycka M., *Po co pedagogice posthumanizm?*, „Refleksje” 2024, nr 2, s. 14–21.

Transformacyjna rola edukacji w kreowaniu społecznych norm i wartości

Abstrakt

Tekst jest wprowadzeniem i zaproszeniem do lektury najnowszego numeru czasopisma „Karto-Teka Gdańska” zatytułowanego „Edukacja wobec (nie)oczywistych wyzwań współczesności”. Numer ten koncentruje się przede wszystkim na roli edukacji w kształtowaniu społecznych norm i wartości w obliczu współczesnych transformacji społeczno-obyczajowych. Redaktorzy podkreślają, że edukacja jest kluczowym narzędziem w promowaniu takich wartości jak szacunek, godność, tożsamość oraz dostęp do wiedzy i kultury. W artykułach zawartych w numerze poruszane są zagadnienia dotyczące wpływu wojny w Ukrainie na spojrzenie na społeczne dyskursy i normy. Analiza obejmuje również kryzysy kulturowe i ekologiczne oraz ich wieloaspektowe implikacje dla edukacji. Szczególną uwagę poświęcono edukacji filozoficznej, etycznej i religijnej jako fundamentom dla zrozumienia i praktykowania idei równości. Autorzy podkreślają znaczenie interdyscyplinarnego podejścia w badaniach edukacyjnych, kulturowych, przyrodniczych i religijnych. Numer zawiera także dyskusje na temat wpływu antropocenu na edukację oraz roli pedagogiki i edukacji religijnej w kształtowaniu postaw proekologicznych. Główny problemem opisywanego numeru jest pytanie: jak edukacja może przeciwdziałać zjawiskom takim jak alienacja, uprzedzenia i stereotypowe myślenie. Całość numeru ma na celu ukazanie różnorodności systemów wartości oraz ich wpływu na proces kształtowania idei i myśli edukacyjnej.

Słowa kluczowe: edukacja, wyzwania współczesności, dyskursy naukowego, antropocen, wojna i pokój, religia i ekologia.

The Transformative Role of Education in Shaping Social Norms and Values

Abstract

The following text serves as an introduction and an invitation to read the latest issue of the journal “Karto-Teka Gdańska”, titled “Education in the Face of (Un)Obvious Challenges of Modernity”. This issue primarily focuses on the role of education in shaping social norms and values amidst contemporary socio-cultural transformations. The editors emphasize that education is a crucial tool in promoting values such as respect, dignity, identity, and access to knowledge and culture. The articles in this issue address various topics, including the impact of the war in Ukraine on perspectives regarding social discourses and norms. The analysis also covers cultural and ecological crises and their multifaceted implications for education. Special attention is given to philosophical, ethical, and religious education as foundations for understanding and practicing the idea of equality. The authors highlight the importance of an interdisciplinary approach in educational, cultural, natural, and religious studies. This issue also includes discussions on the impact of the Anthropocene on education and the role of pedagogy and religious education in shaping pro-ecological attitudes. The central question addressed is: How can education counteract phenomena such as alienation, prejudice, and stereotypical thinking? The overall aim of this issue is to showcase the diversity of value systems and their influence on the process of shaping educational ideas and thoughts.

Keywords: Education, Challenges of Modernity, Scientific Discourses, Anthropocene, War and Peace, Religion and Ecology

MAŁGORZATA OBRYCKA: Doktor nauk społecznych. Adiunkt w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Gdańskiego (Zakład Historii Nauki, Oświaty i Wychowania). Absolwentka studiów magisterskich na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy oraz studiów doktoranckich z zakresu pedagogiki i nauk o polityce Uniwersytetu Gdańskiego. Wolontariuszka, koordynatorka i ekspertka w Centrum Edukacyjno-Szkoleniowym Stowarzyszenia Akcja Społeczna /SAS/ w Gdańsku. Współtwórczyni Centrum Badań Społecznych „INKUZJA”. Redaktorka tematyczna w czasopiśmie naukowym „Karto-Teka Gdańska”. Autorka badań oraz raportów eyetrackingowych, fenomenograficznych i społecznych. Zainteresowania naukowe odnoszą się do zagadnień związanych z metodologią badań, w tym problematyką postępowania badawczego w zakresie humanitaryzmu międzyludzkiego i międzygatunkowego, ze szczególną koncentracją na analizie dotyczącej kształtowania się etycznej tożsamości człowieka w rodzinie, jak również kontekstach związanych ze współczesnymi dylematami cywilizacyjno-kulturowymi, etyką niezależną, prakseologią i posthumanizmem. Autorka książek: *W stronę posthumanizmu* (2020), *Edukacja, wartości, kontrowersje* (red.) (2017) oraz *Doktryna wobec codzienności* (2015).

SZYMON DĄBROWSKI: Doktor nauk społecznych w dyscyplinie pedagogika, magister filozofii i socjologii Uniwersytetu Gdańskiego, magister teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego oraz certyfikowany i akredytowany tutor II stopnia Collegium Wratislaviense. Aktualnie pełni funkcję kierownika Pracowni Badań nad Kulturą i Religią Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku, a także jest adiunktem w Instytucie Pedagogiki Uniwersytetu Pomorskiego w Słupsku. Wiceprezes Pomorskiego Towarzystwa Filozoficzno-Teologicznego w Gdańsku oraz redaktor tematyczny czasopisma naukowego „Karto-Teka Gdańska”. Autor wielu publikacji z zakresu filozofii edukacji, pedagogiki religii i badań międzykulturowych. Organizator i współorganizator konferencji, sympozjów oraz seminariów naukowych. Obecnie realizowany projekt naukowy poświęcony jest badaniom nad procesualną pedagogiką religii w Polsce. Ostatnie publikacje monograficzne: *Myslenie filozoficzne w edukacji religijnej* (2021), *Edukacja, wartości, kontrowersje* (red.) (2017), *Pedagogika religii Józefa Tischnera* (2016).